

<https://www.unesco.org/en/education/inclusion> (date of application: 10.05.2022).

2. Suchasni zasoby IKT pidtrymky inkliuzyvnoho navchannia : navchalnyi posibnyk; za zah. red. Yu. H. Nosenko. Poltava : PUET, 2018. 261 s.

ТРУДНОЩІ У НАВЧАННІ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРУ, СЛУХУ ТА ІНТЕЛЕКТУ

DIFFICULTIES IN LEARNING AND IN THE SOCIAL LIFE OF CHILDREN WITH VISUAL, HEARING AND INTELLIGENT DISABILITIES

Олександр Козинець

кандидат педагогічних наук, доцент

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ol.kozynets@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6325-4783>

Євгенія Ліндіна

кандидат педагогічних наук, доцент,

Бердянський державний педагогічний університет

evgeniyalyndina.bgpu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4615-6807>

Серед нас є фахівці, які вже працюють в інклюзивному просторі, є задіяні, й дотичні до інклюзії та ті, хто лише починає вивчати це питання. Але для кожного буде актуальною інформація щодо врахування потреб та цінування особливостей кожної особистості.

Відповідно до Конституції України, ст.53 «Закону України про освіту», кожен має право на освіту. Кожен. Враховуючи це, з 2010 року в Україні активно почала розвиватися інклюзивна форма навчання, створюватися нормативно-правова база, відповідні закони, положення, що пояснюють процеси організації інклюзії в закладах освіти, регламентують забезпечення прав осіб з особливими освітніми потребами

(далі — ООП), їхню соціалізацію та інтеграцію, враховуючи потреби кожної особистості [3].

Але для початку окреслимо поняття «особа з особливими освітніми потребами». У цьому тлумаченні зроблено акцент на необхідності забезпечення додаткової підтримки в навчанні, враховуючи потреби та цінуючи кожную особистість [4].

Для більшого розуміння, хто ж підпадає під цю групу, визначені категорії осіб з ООП: особи, які мають захворювання, що потребують постійного медичного нагляду; особи, які опинились у складних життєвих обставинах, влаштовані до дитячих будинків сімейного типу, соціально-реабілітаційних центрів; особи, які проживають на тимчасово окупованій території; особи, які мають статус внутрішньо переміщених; діти-біженці та діти, які потребують додаткового та тимчасового захисту; особи, які здобувають спеціалізовану освіту та/або можуть прискорено опанувати зміст навчальних предметів одного чи декількох класів; з порушеннями психофізичного розвитку; з інвалідністю. Окрім цього, це ще й особи інших етнічних груп, віросповідань, обдаровані тощо [4].

Та до найбільшої групи дітей з ООП, які найчастіше потребують підтримки та підпадають під інклюзивне навчання належать діти з порушенням зору, з слуху, інтелектуального розвитку, мовлення, опорно-рухового апарату, з затримкою психічного розвитку, з емоційними та поведінковими розладами. І при цьому кожна дитина потребує й має право на врахування її потреб та цінування її особливостей! [1, 5].

Розглядаючи кожную категорію дітей з ООП, з'ясуємо її провідні характеристики та особливості.

До категорії **порушення зору** включаються всі порушення від незначного та глибокого зниження зору до функціональної та/або повної (тотальної) сліпоти. До порушень зору відносять сліпоту, слабозорість, косоокість. **Сліпі (незрячі) діти** — діти, у яких зовсім відсутні зорові відчуття, через що обидва ока втрачають спроможність до відчуття світла та кольоророзрізнення, або зберігається незначний

залишковий зір [6]. Комплексна оцінка дитини з порушеннями зору допоможе виявити *проблеми та труднощі у навчанні та суспільному житті*, серед яких:

- труднощі просторового орієнтування та мобільності внаслідок несформованих просторових уявлень і навичок орієнтування в просторі;

- труднощі сприймання власного тіла у просторі, порушення координації, рівноваги, нав'язливі рухи (розхитування корпусу, тупцювання на місці, перебирання пальців рук тощо); невідповідність конкретних уявлень їх словесним позначенням;

- зниження пізнавальної активності, недосконалість сприймання, неможливість спонтанного формування уявлень, мимовільного засвоєння знань, наслідування та самонавчання;

- порушення чи неможливість дистантного сприймання об'єктів та явищ оточуючого простору та, як наслідок, формування фрагментарних, викривлених уявлень про них;

- фрагментарність уявлення дітей з порушеннями зору якісно змінюють характеристики пізнавальних процесів: пам'яті, мислення, уваги, уяви;

- підвищена тривожність, невпевненість, зниження самооцінки, несамостійність; - бар'єри соціальної взаємодії та комунікації; порушення звуковимови через неможливість зорового наслідування за артикуляцією дорослого; невміння використовувати невербальні засоби спілкування;

- відсутність сформованих навичок самообслуговування (готування, прання, прибирання) та соціальних навичок (поведінка в магазині, користування громадським транспортом тощо); обмеженість вибору опанування конкретними професіями;

- обмеженість поведінкового досвіду під час відпочинку та розваг з однолітками, відстороненість від колективних ігор внаслідок нерозуміння правил гри, дій та очікувань інших дітей, втрата можливості бути успішним в цій діяльності без допомоги дорослого [1, 3].

До категорії дітей з **порушеннями слуху** належать діти, які мають стійке (слух відновити не можна), двостороннє (на обидва вуха) порушення слухової функції, при якому звичайне (на слух без застосування засобів компенсації) мовленнєве

спілкування з оточуючими ускладнене (туговухість) або неможливе (глухота). До порушень слуху належать глухота, туговухість, пізня втрата слуху, що виникає в дітей віком 3—4 роки та пізніше, які зберегли мовлення у зв'язку з відносно пізнім виникненням глухоти. **Глухота** — стійка втрата слуху, при якій розбірливе сприймання мовлення неможливе. **Туговухість** — стійке ураження слуху, яке викликає труднощі при сприйманні мовлення. Дітей з туговухістю називають слабчучими або зі зниженим слухом [6].

Труднощі участі дітей з порушеннями слуху у навчанні й суспільному житті:

- порушене/відсутнє слухове сприймання, загальне зниження пізнавальної активності, складності у комунікації є наслідками низки труднощів у освітній та соціально-комунікативній діяльності дитини з порушеннями слуху, зокрема:

- сприймання усного мовлення через: відсутність корекції слуху; наявність в довкіллі шумів чи ехо-ефектів; неможливість бачити обличчя мовця чи незвичність/незрозумілість артикуляції мовця; швидкість чи тривалість монологу; швидкість діалогу; наявність психологічних бар'єрів у спілкуванні;

- труднощі відтворення мовлення, що пов'язані з порушеннями звуковимови; помилковими відповідями або труднощами у відповідях, що викликані обмеженістю словника, нерозумінням виразів чи їх переносного сенсу, випущення граматичних форм чи частин мови тощо; несформованістю переходу функції слухового сприймання від «вчуся слухати» до «слухаю, щоб вчитися»;

- труднощі пізнавальної діяльності, що зумовлені зниженням обсягу й стійкості уваги; низьким темпом переключення уваги; труднощами в розподілі уваги; переважанні образної пам'яті над словесною (на всіх етапах і в будь-якому віці); домінуванні наочно-образного мислення над словесно-логічним;

- труднощі особистісної сфери та поведінки, що виявляються у: нерозумінні емоційних проявів оточуючих в конкретних ситуаціях; невмінні висловити власні почуття, бажання, прохання тощо; пріоритетному спілкуванні з дорослим (педагогом / батьками); обмеженні взаємодії з чуючими/нечуючими однолітками; завищеній самооцінці через надмірність позитивного оцінювання своїх досягнень з боку

дорослих; використанні невербальних засобів для залучення уваги співрозмовника, що можуть розцінюватися як прояви агресії, та інше [1, 2, 6].

Порушення інтелектуального розвитку — це виразне, незворотне системне порушення пізнавальної діяльності, яке виникає внаслідок органічного дифузного пошкодження кори головного мозку. Внаслідок порушення взаємозв'язку між пізнавальними та емоційними процесами дитина не має достатньо розвинених здібностей до контролю та самоконтролю власної поведінки. В дитини спостерігаються низький рівень активності та пізнання; її безпосередні потреби та емоційні прояви не підпорядковуються мисленню, а й, відтак — не усвідомлюються і не контролюються самою дитиною [6].

Труднощі у навчанні та участі дітей порушеннями інтелектуального розвитку у суспільному житті:

- труднощі виконання діяльності, що пов'язана з прийняттям швидких рішень, складних завдань; ускладнений процес формування соціальних потреб;

- відсутність навичок міжособистісного спілкування у соціальному середовищі; неправильна самооцінка, негативне сприйняття інших людей, егоцентризм, схильність до соціального утриманства.

Порушення інтелектуального розвитку не вважаються захворюванням і не піддається лікуванню, проте дитина в процесі надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг може прогресувати у своєму розвитку [1, 3].

Список використаних джерел:

1. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. К. : «Самміт-Книга». 262 с.
2. Порошенко М. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. К., 2019. 300 с.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 765 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами» (Зміни до Положення про Інклюзивно-ресурсний центр).
4. Проєкт Національної стратегії розвитку інклюзивної освіти на 2020-2030 роки.

5. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: Навчально-методичний посібник / За заг. ред. Колупаєвої А.А. К.: ТОВ ВПЦ «Літопис – ХХ» 2010. 255с.
6. Синьов М.В., Коберник Г.М. Основи дефектології. Навч. посіб. К. : Вища школа, 1994. 143 с.

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

APPLICATION OF MODERN INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN INCLUSIVE EDUCATION

Комарніцька Л.М.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи,
психології та соціокультурної діяльності ім. Т. Сосновської,
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»

Під терміном «інклюзивна освіта» розуміється такий процес навчання та виховання, при якому люди з обмеженими можливостями незалежно від їх фізичних, психічних, інтелектуальних та інших особливостей включені до загальної системи освіти, при цьому враховуються їх особливі освітні потреби, надається необхідна спеціальна підтримка. В основу інклюзивної освіти покладено ідеологію, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей і забезпечує рівне ставлення до всіх людей, створюючи особливі умови для тих, хто цього потребує.

Навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я – одна з актуальних та дискусійних проблем сучасної освіти. Мета інклюзивної освіти полягає у створенні безбар'єрного середовища у навчанні та професійній підготовці людей з обмеженими можливостями. Сучасні інформаційні технології та наукові розробки здатні допомогти у вирішенні названої проблеми.